

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Mitzvot of Purim:
I'm Not as Think
as You Drunk I
Am*

*This week's shiurim are dedicated in memory of Harav Yitzchok Dov
ben R' Avraham Yaakov Freilich zt'l by Drs. Avi and Elin Freilich*

Rabbi Dani Rapp
י" אדר תשע"ב • March 4, 2012

(1) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז עמוד ב

אמר רבא: מייחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי ואחייה. לשנה אמר ליה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי! - אמר ליה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

(2) רש"י מסכת מגילה דף ז עמוד ב

לאבסומי - להשתכר ביינן.

(3) רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה טו

כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות.

(4) ראבי"ה ח"ב - מסכת מגילה סימן תקסד

בפרק שני דמכילתין בגמרא דידן גרסינן אמר רבא מחייב איניש לבסומי נפשיה עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. נראה דכל הני צריך למצוה בעלמא ולא לעכוב:

(5) ספר כלבו סימן מה ד"ה ואחר צאתם

חייב אדם לבסומי בפוריא לא שישתכר שהשכרות אסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לגלוי עריות ושפיכות דמים ולכמה עבירות זולתן אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים וינחם אותם וידבר על לבם וזו היא השמחה השלמה

(6) חדושי הר"ן על מגילה דף ז ע/ב

מחייב איניש לבסומי בפוריא. כתב ר' אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבא ושחטיה לר' זירא, אידחיא ליה מילתא מימרא דרבא ולא שפיר דמי למעבד הכי

(7) המאירי על מסכת מגילה דף ז/ב

חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר ומ"מ אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שנגיע מתוכה לאהבת השם והודאה על הנסים שעשה לנו ומה שאמר כאן עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי כבר פירשו קצת גאונים שממה שהזכיר אחריו קם רבא שחטיה לרבי זירא נדחו כל אותם הדברים ולענין ביאור מיהא זה שאמרו בין ארור המן וכו' הוא ממה שאמרו בתלמוד המערב שצריך לומר אחר מקרא מגלה ארור המן ברוך מרדכי ברוכה אסתר ארורה זרש וכן שצריך לומר חרבוכה זכור לטוב ואמר שחייב להתבשם עד שלא ידע בבירור מה יאמר אלא שכבר נדחית לדעתינו כמו שביארנו וגדולי המחברים כתבו עד שירדם וכן לענין ביאור זה שאמר שחטיה לרבי זירא פי' מלשון סחיטה ר"ל שמעכו ואחייה הוא מלשון החלימני והחייני

(8) שו"ת חתם סופר חלק א (או"ח) סימן קצו

ואידי דאיירי, התם בפרי חדש הקשה על רבינו אפרים שבהרז"ה פ"ק דמגילה [נראה להוסיף: שחלק על הר"ף ועיין להלן ד"ה ובמקום] דמייתי לפסק האי דחייב איניש לבסומי וכו', דכיון דאירע סכנה קם רבה שחטי' נתבטל הדבר, והקשה פר"ח א"כ לשתא כדאמר רבה לר' זירא תא נעביד סעודת פורים בהדי מ"ט אמר לאו כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא, הא מעובדא דאשתקד נתבטל הך דחייב לבסומי ולא יתבסם ולא יסתכן ע"ש:

ולכאורה י"ל דבירושלמי [פ"א ה"ד] איתא, סעודת פורים בשבת מאחרים אחר שבת, דימי פורים צריכים שיהי' ניכר שעושה לשם פורים משא"כ בשבת אין היכר, עיין מג"א ס"י תרפ"ח. והנה בחולין קי"א ע"א מי עדיפת לן מינה דכתיב וקראת לשבת עונג, משמע סעודה לכבוד תלמיד חכם הוה כעין סעודת שבת, ולא ניכר שהיא לכבוד פורים ולירושלמי הנ"ל אסור, ובפרט ר' זירא דכד הוה מזמני ל' לא אזיל רק משום

אתיקורי הוא דמיקרי ביה [חולין מ"ד סע"ב] ועבדי טובא לכבודו בכל הזמנים וא"כ אין סעודת פורים ניכר וקשה איך עבדי ר' זירא ורבה סעודת פורים בהדדי. וי"ל דס"ל דלא כהירושלמי, דשפיר יש היכר כיון שמשנה בחיוב בסומי מה שאינו בשאר שבת וי"ט ואיתא היכרא משו"ה עבדי בהדדי (כמו שכתב הלבוש לענין נשואין בפורים דלא כמג"א סס"י תרצ"ו). ולפי"ז לק"מ קושית פרי חדש, דלשתא כי הוה הדר ובעי למיעבד סעודת פורים בהדדי אמר ר' זירא ממה נפשך, אי לא תתבסס וליכא שינוי בגוף הסעודה א"כ איך יוצאים ידי חובת סעודת פורים, ואי תתבסס לאו בכל שעתא מתרחיש ניסא, ולק"מ קושית פר"ח: אדרבא לפ"ז יש להביא ראיה לרבינו אפרים, דאיך עלה על דעת ר' זירא ששום אדם לא יאכל סעודת פורים עם בני ביתו מפני הסכנה אלא יתבודד בחדרי חדרים, אלא ע"כ מאותה שעה נתבטלה מצוה דבסומי בפוריא ורק להזמין תלמיד חכם אצלו אינו נכון, משום שאינו ניכר וכו"ל:

9) ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות פורים ד"ה [ין אמר

[ין אמר רבא חייב אינו לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ופירש"י לבסומי כלומר להשתכר. ושאלתי את פי מהרי"ל סג"ל אם כן צריך להשתכר ביותר, והשיב אלי דהכי פי' דברוך מרדכי וארור המן הם עולין בגימ' בשוה. ובקל ישתכר אדם דטועה לכוון מניינם, ואמר שכן הוא בספר אגודה. ואמר מהר"ש שכתב באבי העזרי דוקא מצוה לבסומי ולא חיובא.

10) שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצה סעיף ב

חייב אינו לבסומי בפוריא * עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הגה: וי"א דא"צ להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) (ה) וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים.

11) ביאור הלכה על שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצה סעיף ב

* חייב אינו שכו' - וא"ת האיך יחייבו חז"ל מה שנזכר בתורה ובנביאים בכמה מקומות השיכרות למכשול גדול וי"ל מפני שכל הניסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש היו ע"י משתה כי בתחלה נטרדה ושתי ע"י משתה ובאה אסתר וכן ענין המן ומפלתו היה ע"י משתה ולכן חייבו חכמים להשתכר עד כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין. ומ"מ כ"ז למצוה ולא לעכב [א"ר]:
עד דלא ידע וכו' - וז"ל המאירי חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר ומ"מ אין אנו מצוין להשתכר ולהפחית עצמינו מתוך השמחה שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת הש"י והודאה על הנסים שעשה לנו וע"ש מה שמבאר דברי הגמרא. וז"ל הח"א כיון שכל הנס היה ע"י יין לכן חייבו חכמים להשתכר ולפחות לשתות יותר מהרגלו כדי לזכור הנס הגדול ואמנם היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצוות בנט"י וברכה ובהמ"ז או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהוג קלות ראש מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לש"ש עכ"ל:

12) משנה ברורה סימן תרצה ס"ק ה

וישן ומתוך שישן וכו' - וכן ראוי לעשות [פמ"ג]:

13) קיצור שולחן ערוך סימן קמב סעיף ו

כיון שכל הנס היה על ידי היין, ושתי נטרדה במשתה היין ובאה אסתר במקומה, וכן ענין המן ומפלתו היה על ידי יין, לכן חייבו חכמינו זכרונם לברכה להשתכר ביין, ואמרו חייב אינו לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ולפחות ישתה יותר מהרגלו כדי לזכור את הנס הגדול ויישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. ואולם מי שהוא חלוש בטבעו, וכן מי שיודע בעצמו שעל ידי כן יזלזל חס ושלום באיזה מצוה, בברכה או בתפלה או שיבא חס ושלום לקלות ראש, מוטב שלא להשתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים.

14 ספר סדר היום - סדר הפורים

חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, והדברים לרוב הפוסקים כפשטן, ויש מגמגמים בדבר ואומרים דזו לאו שמחה איקרי ובודאי בהגיע לענין זה שיהיה הרבה יותר מדאי ויזיק לו בלי ספק, והרמב"ם ז"ל כתב עד שירדם, ומפרש הענין עד שלא ידע, רצה לומר, מתוך ששמה מה שאינו רגיל ושינה קופצת עליו ומתנמנם ומתוך שנתו אינו יודע לכוין בין ארור המן לברוך מרדכי, אלא שקשה לפירושו למה נקט אלו המלות יותר מאחרות לענין הנמנום הכל שוה, ועל זה אחרים פירשו שהענין הוא לענין חשבון השמות לידע מה הפרש יש בין זה לזה כי המספר עולה שוה, ארו"ר המ"ן תק"ב, וכן ברו"ך מרדכי" תק"ב, וכשישאלו לו מה הפרש והוא יבקש ולא ימצא והוא נחפז בזה ונטרד הרי עשה היין בו פועל, אבל סוף סוף הלשון קשה דלא ידע בין זה לזה והרי יודע, אלא האמת הוא כפשוטו שצריך ששכלו יתבלבל כל כך עד דלא ידע לכוין אם יאמרו ברוך לארור, שיאמר אינו ברוך אלא ארור וכן בהפך בשכנגדו, ומפני מה חייבו בזה אחר שהוא ענין כבוד וקשה, שמעתי טעם, שאחר שהמן הרשע ביקש להשמיד להרוג ולאבד ולשפוך דם היהודים נעשה ענין קרוב לזה מתוך שמחה עד שנשאר כמתים מושכבים ארצה, ומצד אחר הוא חשב לשפוך דם ואנו נוסיף דם על דמינו, עד כאן:

15 ספר השל"ה הקדוש - ספר שמות - דרוש ואתה תצוה (ה)

יש לדקדק דקדוק הלשון שאמר, חייב לבסומי, כי השכרות גדול אינו נקרא בסומי, רק מבוסס נקרא מי שאינו שיכור כל כך. על כן אני אומר שאדרבא באמרם זה הזהירנו באזהרה שלא נשכר כל כך, רק חייב אינש לישראל מבוסס, רק רשאי להיות שכור היינו כשלא ידע בין ארור המן, וזהו דבר בלתי אפשר כמו שהקשיתי, ממילא יהיה קיים הדבר שמחויב לישראל מבוסס, כי התנאי בטל והחויב קיום, ודוק היטב. [והאריך מוסר מענין שעושיין בפורים בטול ברכת המזון ותפילה]

16 ספר קדושת לוי - קדושה רביעית - פורים

ועתה נבאר מה שחייב אינש לבסומי בפוריא, שלכאורה אינו מובן שהוא מדה מגונה עד מאד. דהנה כונת הגמרא הוא כך, כפי אשר כתבנו דכל פעולת המן היה הכל לטובת ישראל ומה שעשה העץ למרדכי לסוף נתלה עליה הוא ועשרת בניו, וכן מה שאמר לאחשורוש להרוג את ושתי ולאיש אשר המלך חפץ ביקרו לעשות יקר וגדולה, היה הכל לטובת ישראל וכל הרעות שחשב ועשה לישראל היה לטובתם של ישראל. אפס, כי דעת וכונת המן לרעה לישראל, אמנם השם יתברך עשה והיפך לטובה שלא מדעת המן, כי דעתו היה לרעה הפעולות שעשה והשם יתברך ידע כי לא כמחשבת בני אדם מחשבותיו, רק הכל לטובה. וכן ידע האדם שבאם אדם רוצה לעשות לו רע מזה העשייה בעצמה יתהפך לטוב שלא כפי דעת הרשע שחושב לרעה, רק הכל לטובה ובין האדם הרוצה לעשות לחבירו טובה ובין האדם הרוצה לעשות לו רעה הכל לטובה. אפס, כי החושב לעשות רעה השם יתברך מהפכה לטוב שלא מדעת החושב:

17 שו"ת דברי יציב חלק או"ח סימן רצב

ואפשר עוד לומר טעם לתענית אסתר, עפימ"ש בתשובות מהר"י ברונא סי' צ"ג שאמר בימי חורפו טעם לתענית חתן ביום חופתו, כיון דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא וכו' לפיכך מתענה לבטל הפורענות עיי"ש. וי"ל דכיון דחייב אינש לבסומי בפוריא וכו' וקם רבה ושחטיה לר"ז וכו' במגילה ז' ע"ב, לזה מתענין קודם פורים לבטל פורענות ושלא יצא מכשול ח"ו. אבל הנשים שאינן מבסמין עצמן ביין, ועייין כתובות ס"ה ע"א ובפנ"י שם בד"ה ואילו יין, א"כ לא שייך אצלם טעם זה.

18 תלמוד בבלי מסכת נדה דף סא עמוד ב

ת"ר: בגד שאבד בו כלאים - הרי זה לא ימכרו לעובד כוכבים, ולא יעשו מרדעת לחמור. אבל עושה ממנו תכריכין למת. אמר רב יוסף: זאת אומרת - מצות בטלות לעתיד לבא.

19 חידושי הריטב"א מסכת נדה דף סא עמוד ב

והא דאמרינן זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא, פירשו הראשונים לעתיד לבא לזמן תחית המתים, וזהו שאמרו כאן זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא שאילמלא כן היאך עושין להם תכריכין של כלאים, והא

אמרינן בכתובות (ק"א ב') מתים שעתיד הקב"ה להחיות בלבושיהן עומדין ונמצאו לובשין כלאים באותה שעה, אלא ודאי מצות בטלות לעתיד לבא, והיינו דאמרינן בפרק שואל במסכת שבת (קנ"א ב') אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה, ומה שאמרו ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות, לא מפני שסובר שמואל דאין מצות בטלות לעתיד לבא וליפלוג אהא מתניתא ואמתניתין דתנן תכריכי המת אין בהם משום כלאים, אלא דשמואל סובר שאין תחית המתים כלל לימות המשיח אלא לאחר כן בסוף הכל, אבל מודה שהמתים אינם בכלל מצות.

20 שו"ת עטרת פז חלק ראשון כרך ג - אה"ע סימן ט

בזאת הנני לאשר את קבלת מכתבו הנכבד אשר הגיעני הלום ואת האגרת המצורפת, אשר כב' שיחי' עמד לעורר ולדון בה מצד ההיבט ההלכתי אודות נושא "מות קליני" (דהיינו אנשים שמתו וחזרו לחיות) שמעלה בהרצאותיו לפני הציבור הרחב, להוכיח שיש עולם נצחי הנמשך אחר העולם הזה החולף וכו'. ולאור עובדות אלה שיש איזה אנשים ונשים שעברו מות כזה, מתעוררת השאלה שכשהם נשואים האם יש לערוך להם חופה וקידושין מחדש, כי שמא ע"י מיתה זו שמתו (הבעל או האשה) נפקעה זיקת החופה והקידושין הראשונה?

תשובה:

ד) גם ראיתי הלום להגאון רבי אפרים לאניידו בשו"ת דגל מחנה אפרים (חאבה"ע סי' א) [והיה בן דורו של רבינו החיד"א ע"י שו"ת חיים שאל (ח"ב סי' יח) מש"כ עליו רבינו החיד"א בחן והערצה בשולי האגרת ששלח לאביו ח' רפאל שלמה לאניידו בעל בית דינו של שלמה רב אבה"ו דרבי אפרים, וז"ל שם: החכם השלם עצום ורב אפרים מעוז ראשי נר"ו. יעו"ש]. ואף הוא עלה ונסתפק בנידון זה של בעל או אשה שחזרו ונתעוררו לחיים אחר מיתתם אי בעו קידושין חדשים, והנה בריש דבריו עמד גבי הגמ' דמגילה (הנ"ל) בעובדא דרבה שחטיה לרבי זירא וכו', די"ל כיון דתנן (בריש קידושין) דהאשה קונה עצמה במיתת הבעל, א"כ י"ל דכשם שבעלמא קיי"ל דבלא יאוש לא קני ה"נ הכא דהוא קנין ממש, ולכן כל זמן שלא נתייאשה האשה מבעלה אפילו שמת אינה קונה את עצמה, ואין יאוש אלא אחר שנקבר ועבר עליו שלשה ימים דהכי גרסינן באבל רבתי (פרק ח) שפוקדין על המתים עד שלשה ימים וכו', מעשה שפקדו אחד וחייה כ"ה שנים, ואחר כך מת אחר והוליד חמשה בנים. ע"כ, וא"כ אשתו של רבי זירא עדיין לא נתייאשה מבעלה לקנות את עצמה כל זמן שלא עבר עליו שלשה ימים אחר קבורה ולהכי רבי זירא לא חזר וקידשה, אולם אח"כ כתב הרב שם לדחות זאת דהא התם רבה שחט בו בר' זירא ב' סימנים וכל כי הא הוי הרוג גמור שלא יחייה דג' ימים הוא במת סתם וממילא שפיר י"ל דפקעו הקידושין. ולכן העלה שם דהדבר תלוי ביאוש האשה, ועל כן כל שידעה מפטירת בעלה ממילא נתייאשה ופקעו הקידושין וקנתה את עצמה, וכל שלא שמעה שנפטר ושוב קם לתחיה ודאי דאין צריכה שוב קידושין משום דלא פקעו הקידושין הראשונים, דהא אמרו וקונה עצמה במיתת הבעל ואין כאן קונה. ולכן גם העלה עפ"ז עוד דהוי הכא כמי שגירש אשתו ונתקדשה לאחר שהיא מקודשת לשני, ואם לא נתקדשה לאחר אם רוצה להחזירה צריך לחזור ולקדשה, וכן הכא דפקעו קידושין דהראשון הוי נמי הדין כן.

ונמצא דאיכא לפנינו לכאורה ברבר זה ג' שיטות: א) דעת הברכ"י דתלוי הדבר באם נקבר, דכל שלא נקבר אע"פ שמת לא נפקעו הקידושין וכל שנקבר פקעו הקידושין. ב) דעת הרב דגל מחנה אפרים דתלוי הדבר בידיעת האשה, דכל שנודע לה ממיתת הבעל אפילו שלא נקבר פקעו הקידושין וכל שלא ידעה בשעת מיתתו שהוא מת אפילו שכבר נקבר וקם לתחיה לא פקעו הקידושין. ג) דעת הגרי"ח שעולה מדבריו דס"ל דתלוי הדבר בנקבר וכלה גופו דאז אמרינן דנפקעים הקידושין שיש לבעל באשה, אבל משמע דקודם לכן אפילו שמת ונקבר וכגון שנתעורר עוד קודם שכלה גופו דלא נפקעים קידושין